

ผลการสอนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยแบบมีส่วนร่วมกับการสอนแบบเน้นเนื้อหาต่อความรู้ เจตคติ และทักษะของนักศึกษาพยาบาล

The effect of content and participatory learning techniques on knowledge, skill, and attitude of nursing students in clinical practice

พัลลภณีย์ คุ่มทวีพร* พชรวิ์ ดันศิริ**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบระดับคะแนนความรู้ทักษะและเจตคติต่อการเรียนการสอนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 3 คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล ระหว่างการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยแบบเน้นเนื้อหาและแบบนักศึกษามีส่วนร่วม แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 20 คน ภายหลังการศึกษาพบว่าผลการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยแบบนักศึกษามีส่วนร่วมสามารถพัฒนาคะแนนความรู้ ($t = 2.33, p=.031$) ทักษะ ($t = 2.37, p=.024$) และเจตคติ ($t = 3.74, p<.001$) ของกลุ่มตัวอย่างให้สูงขึ้น ในขณะที่การฝึกภาคปฏิบัติแบบเน้นเนื้อหาสามารถพัฒนาความรู้ ($t = 2.04, p=.025$) แต่ไม่สามารถพัฒนาทักษะ ($t = 0.58, p=.574$) และเจตคติ ($t = 0.64, p = .401$) ของกลุ่มควบคุม เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยหลังการศึกษาพบว่ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรู้ ($t=0.84, p=.342$) และทักษะ ($t=1.58, p=.161$) ไม่ต่างกัน แต่คะแนนเจตคติ ($t=3.57, p<.001$) ต่างกัน ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ การสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วมน่าจะเป็นการสอนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาพยาบาล ทำให้นักศึกษาพยาบาลได้พัฒนาทั้งความรู้ ทักษะและเจตคติ จึงควรนำมาใช้สอนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยในวิชาอื่นๆ ต่อไป

คำสำคัญ : การเรียนแบบมีส่วนร่วม การฝึกภาคปฏิบัติ เทคนิคการเรียนรู้

Abstract

The purpose of this research was to compare the effect of two learning techniques: content learning and participatory learning techniques, on knowledge, skill, and attitude of nursing students. Quasi-experimental design was used for the study. The sample was composed of 40 third year nursing students in Faculty of Nursing, Mahidol University. The experimental group (20 students) had been taught with participatory learning technique for three weeks. The control group (20 students) had been taught with content learning technique for three weeks. After three weeks, pre and post knowledge, skill, and attitude score of the experimental group was tested using pair-t-test. The results showed the significant improved of knowledge ($t = 2.33, p=.031$), skill ($t = 2.37, p=.024$), and attitude ($t = 3.74, p<.001$). While the control group had improved knowledge ($t = 2.04, p=.025$) but could not improve skill ($t = 0.58, p = .574$) and attitude ($t = 0.64, p=.401$). The comparison of knowledge, skill, and attitude score between control and experimental groups was, then, tested using independent t-test. The results found that there was significant different between these two groups: knowledge level ($t = 2.04, p=.025$), but not skill level ($t = 0.58, p=.574$), and attitude level

* วท.ม. (สรีรวิทยา) รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลรากฐาน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

** ค.ม. (อุดมศึกษา) รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลรากฐาน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

($t = 0.64$, $p = .401$). The results illustrated that the participatory learning technique was able to improve nursing students' skills and attitudes. The finding suggested the participatory learning technique should be used for nursing students to improve clinical nursing practice in further nursing curricula.

Key words: Participatory learning, Clinical practice, Learning technique

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพยาบาลเป็นการทำงานด้วยน้ำมือ น้ำคำและน้ำใจ เพื่อให้ผู้ป่วยหรือผู้ใช้บริการทุเลาหรือหายจากความทุกข์ทรมาน รวมถึงมีความสุขเพิ่มขึ้น ภายใต้สถานการณ์ที่มีความหลากหลาย เช่น พยาบาลอาจต้องดูแลผู้ที่เจ็บป่วยเพียงหนึ่งโรคหรือผู้เจ็บป่วยมากกว่าหนึ่งโรค ผู้เจ็บป่วยเฉียบพลันหรือผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง ผู้เจ็บป่วยด้านร่างกายหรือผู้เจ็บป่วยด้านจิตใจ ผู้มีอารมณ์แปรปรวน หรือผู้มีปัญหาครอบครัวและเศรษฐกิจ ฯลฯ นอกจากความหลากหลายของผู้ป่วยและครอบครัวแล้ว พยาบาลยังจำเป็นต้องดูแลสุขภาพผู้ใช้บริการตั้งแต่แรกเกิดต่อเนื่องไปจนสิ้นอายุขัย ด้วยบทบาททั้ง 5 ประการ^{1,2} ได้แก่ 1) การอยู่กับผู้ใช้บริการ เพื่อช่วยให้ผู้ใช้บริการผู้ดูแลรวมทั้งครอบครัว คลายความวิตกกังวลและเกิดความอุ่นใจ 2) การประเมินสภาพผู้ใช้บริการ เพื่อรวบรวมข้อมูลมาใช้ในการวินิจฉัยทางการพยาบาลอย่างถูกต้องครบถ้วน 3) การให้ข้อมูล เพื่อช่วยให้ผู้ใช้บริการผู้ดูแลรวมทั้งครอบครัวเกิดความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง 4) การปฏิบัติการพยาบาล คือ การดูแลให้ผู้ใช้บริการโดยอาศัยความรู้ทักษะและประสบการณ์ของพยาบาลที่กระทำต่อผู้ใช้บริการโดยตรง และการปฏิบัติการพยาบาลด้วยการควบคุมสิ่งที่จะสัมผัสหรือเข้าสู่ร่างกายผู้ใช้บริการ ได้แก่ อาหาร เครื่องดื่มและสารน้ำทางหลอดเลือดดำ เป็นต้น และ 5) การบริหารจัดการ คือ การปฏิบัติการพยาบาลซึ่งพยาบาลไม่สามารถปฏิบัติการพยาบาลกับผู้ใช้บริการโดยตรง เนื่องจากผู้ใช้บริการจำเป็นต้องได้รับการบริการเฉพาะ เช่น การตรวจด้วยคลื่นเสียงสะท้อน เป็นต้น

สังคมทุกวันนี้คาดหวังให้พยาบาลทุกคนแสดงบทบาทการพยาบาลทั้ง 5 ประการ ดังกล่าวอย่างเหมาะสม จึงเป็นหน้าที่ของการศึกษาพยาบาลที่จะต้องผลิตพยาบาลวิชาชีพให้มีคุณสมบัติตามความต้องการของสังคม และด้วยแนวคิดว่าการศึกษาที่เป็นแกนกลางของการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) คือ การพัฒนามนุษย์ หรือนักศึกษาพยาบาลให้เกิดทั้งพุทธิพิสัย (cognitive domain) ทักษะพิสัย (psychomotor domain) และจิตพิสัย (affective domain) หลักสูตรการศึกษาพยาบาลจึงจัดการศึกษาทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ รวมกับความรู้ด้านวิชาชีพการพยาบาลทั้งภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติในห้องสภิตทางการพยาบาล และการฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยแก่นักศึกษาพยาบาล

โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยซึ่งเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่นักศึกษาพยาบาลจะได้รับการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติการพยาบาลกับผู้ป่วยจริงๆ เกิดการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เก่าเข้าด้วยกัน ซึ่งจะมีผลให้นักศึกษาพยาบาลตัดสินใจเมื่อเผชิญสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม⁴ จึงกำหนดวัตถุประสงค์ปลายทางจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยว่านักศึกษาพยาบาลจะสามารถนำความรู้จากการเรียนทฤษฎีมาวินิจฉัยปัญหาและความต้องการของผู้ป่วย วางแผนรวมทั้งปฏิบัติการพยาบาลเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการอย่างครบถ้วนเป็นองค์รวม มีทักษะวิธีปฏิบัติการพยาบาล (procedures) และประเมินผลการพยาบาลได้ถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งมีระเบียบมีความรับผิดชอบในหน้าที่ มีความซื่อสัตย์ มีความใฝ่รู้ มีมนุษยสัมพันธ์และมีการปรับปรุงพัฒนาตนเอง ทำให้นักศึกษาพยาบาลได้พัฒนาทั้งความรู้ทักษะและเจตคติอย่างต่อเนื่อง แต่ภายหลังการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยกลับพบว่านักศึกษาแม้ทั้งความรู้ทักษะและเจตคติลดลง⁵ หรือความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น แต่เจตคติลดลง^{6,7} หรือความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น แต่เจตคติคงเดิม⁸ รวมทั้งมีงานวิจัยพบว่าการศึกษาปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาลยังคงดำเนินต่อไปด้วยการเรียนการสอนเดิมๆ ย่อมเกิดผลเสียต่อนักศึกษาพยาบาล วิชาชีพพยาบาล รวมทั้งผู้ใช้บริการ กระบวนการเรียนการสอนที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ย่อมเริ่มจากนักศึกษาพยาบาลมีความสุขในการฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยเพิ่มขึ้น เกิดผลของการรับรู้และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เก่าเข้าด้วยกัน รวมทั้งเข้าใจถึงความต้องการของตนเอง นำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะมีผลให้พยาบาลวิชาชีพที่ผลิตให้กับสังคมมีคุณสมบัติตามที่สังคมต้องการ เหล่านี้คือความต้องการสูงสุดของการศึกษาพยาบาล ทั้งนี้ นักการศึกษาอธิบายว่าการสร้างนักศึกษาที่เพิ่งเริ่มต้นเรียนรู้ศาสตร์เกี่ยวกับการพยาบาลให้กลายเป็นพยาบาลวิชาชีพเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ซับซ้อนและยุ่งยาก และแนะนำว่าจะต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์ เพื่อให้ให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้โดยไม่รู้สึกว่าเป็นภาระ สันสนและคับข้องใจ¹¹ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจนพบว่า กระบวนการรู้ที่ให้ผลอย่างบูรณาการแก่

ผู้เรียน ซึ่ง ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ เรียกว่า “การเรียนรู้ตามนัยแห่งพุทธธรรม” สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด ความสามารถและความดีได้ โดยการทำให้เกิดกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ การจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและกิจกรรมที่ก่อให้เกิดธาตุรู้ ร่วมกับการฝึกหัดอบรมกาย วาจา ใจ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหาด้วยการรู้คิดอย่างถูกต้อง แยกคาย¹² สำหรับการศึกษาพยาบาลซึ่งมีผู้ป่วยที่หลากหลายให้นักศึกษาเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหาอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนนั้น รองศาสตราจารย์สมพันธ์ วิทยุธีระนันท์ เสนอว่าการจัดการเรียนการสอนโดยให้นักศึกษามีส่วนร่วมหรือการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะเป็นวิธีที่หล่อหลอมนักศึกษาพยาบาลที่ดีเยี่ยมทั้งด้านวิปฏิบัติการศึกษาพยาบาล การเป็นผู้นำ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และความคิดริเริ่ม¹³ เพิ่มลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง¹⁴ รวมทั้งจากผลการวิเคราะห์หอนุมาน (meta analysis) เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยรูปแบบการเรียนรู้พบว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผสมผสานกับกระบวนการกลุ่ม (group process) ทำให้ผู้เรียนทุกคนที่มีประสบการณ์ติดตัวมาสามารถใช้ประสบการณ์ของตนเองและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจนนำไปสู่การปฏิบัติ จึงสามารถทำให้ผู้เรียนพัฒนาได้ทั้งความรู้เจตคติและทักษะ¹⁵ และการวิจัยของอดิญาณ ศรเกษตริน และอรรณพ ชัยพันธุ์ที่เสริมการเรียนรู้ด้วยการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมสามารถทำให้เจตคติของนักศึกษาพยาบาลเพิ่มขึ้น¹⁶ รวมทั้งการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติทั้งในห้องสวดิตทางการพยาบาลและบนหอผู้ป่วยรวมเวลา 8 สัปดาห์ของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล สามารถเพิ่มความรู้อาทิ และเจตคติของนักศึกษาพยาบาล¹⁷ คณะผู้วิจัยในฐานะผู้สอนการปฏิบัติบนหอผู้ป่วยให้แก่ศึกษาพยาบาลจึงมีความประสงค์ที่จะนำการเรียนการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วมผสมผสานกับกระบวนการกลุ่มมาทดลองใช้ในการสอนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยให้กับนักศึกษาพยาบาลในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีภาวะสุขภาพเบี่ยงเบน 2 เพื่อให้ได้แนวทางเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมในการสอนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยสำหรับนักศึกษาพยาบาล พัฒนาความรู้ทักษะและเจตคติของนักศึกษาพยาบาลต่อการเรียนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วย ตลอดจนการพัฒนาทักษะการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วมผสมผสานกับกระบวนการกลุ่มให้กับผู้สอน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้ ทักษะและเจตคติต่อการเรียนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วย ระหว่างการสอนแบบเน้นเนื้อหาและสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วมในการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วย

ของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 3 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2550 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 250 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบง่ายจำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 20 คน และกลุ่มควบคุม 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ เครื่องมือประกอบการเรียนการสอน และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เครื่องมือประกอบการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีภาวะสุขภาพเบี่ยงเบน 2 ประกอบด้วย เอกสารประกอบการสอน (ปัจจุบันปรับเป็นตำราวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ 2, 2550) พร้อมแผนการสอน เรื่องการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุที่มีปัญหาความไม่สมดุลของน้ำและเกลือแร่ และเอกสารการจัดการเรียนการสอนซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับ

1.1 กำหนดโครงสร้างในการจัดการเรียนการสอน เช่น จำนวนนักศึกษา เนื้อหาการเรียนการสอน ระยะเวลาในการเรียนการสอนทั้งในเวลาและนอกเวลา ระยะเวลาในการประเมินผล

1.2 การเตรียมผู้ป่วยให้สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนการสอน โดยเตรียมทั้งด้านข้อมูล สภาพผู้ป่วย อาการแสดง พฤติกรรมการแสดงออก และการตอบสนองหรือได้ตอบต่อการปฏิบัติของนักศึกษา

1.3 วิธีการจัดการเรียนการสอนและประเมินผลแบบนักศึกษามีส่วนร่วมในการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยในแต่ละครั้ง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 3 ชุด คือ

2.1 เครื่องมือวัดความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติการพยาบาลจำนวน 15 ข้อ ที่ผ่านการทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลชั้นปี 3 ที่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน มีความยากง่าย ระหว่าง .20 .80 และอำนาจจำแนกมากกว่า 0.2

2.2 เครื่องมือวัดทักษะ เป็นแบบประเมินวิธีปฏิบัติการพยาบาลแบบประเมินค่า 3 ระดับ น้ำหนักคะแนน 1-3 คะแนน นำไปทดสอบกับนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 3 ที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) เท่ากับ 0.92

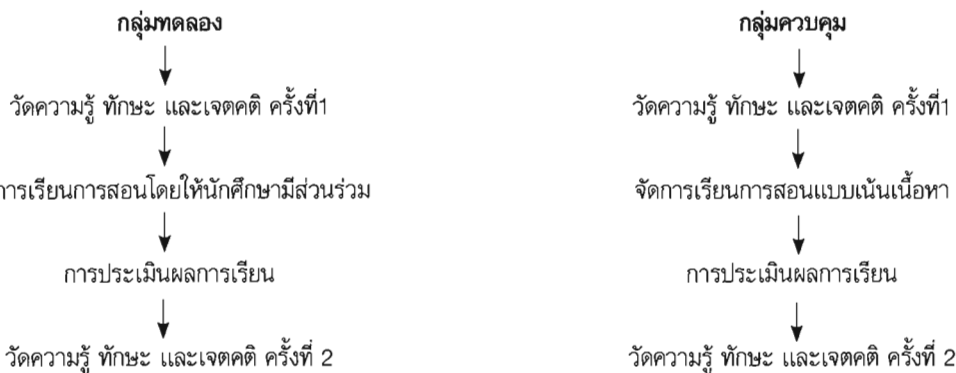
2.3 เครื่องมือวัดเจตคติต่อการเรียนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยที่ดัดแปลงจากแบบวัดเจตคติของผู้ช่วยศาสตราจารย์จำเริญ ธรรมสุวรรณ และคณะ (2526) จำนวน 25 ข้อ ลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 3 ระดับ น้ำหนักคะแนน -1, 0, +1 คะแนน นำไป

ทดสอบกับนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 3 ที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) เท่ากับ 0.84

การดำเนินการและการเก็บรวบรวมข้อมูล อธิบายวัตถุประสงค์ วิธีการ สิทธิในการปฏิเสธที่จะร่วมการศึกษาได้ตลอดเวลาซึ่งจะไม่เกิดผลเสียใดๆต่อกลุ่มตัวอย่าง และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้ เมื่อได้ข้อผู้สมัครเข้าร่วมการศึกษาแล้วจึงดำเนินการโดยวัดความรู้ ทักษะและเจตคติ ก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วย ดำเนินการทดลองโดย

คัดเลือกนักศึกษาพยาบาลตามเกณฑ์เข้ากลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มทดลอง ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกภาคปฏิบัติโดยรวม และรายวัน การเลือกผู้ป่วยที่จะรับผิดชอบให้การพยาบาลในแต่ละวัน การเลือกวิธีปฏิบัติการพยาบาลในแต่ละวัน เช่น การให้อาหารทางสายยาง การบริหารยาทางปาก การฉีดยา การทำแผล การดูดเสมหะ ฯลฯ การประเมินผล และวัดความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม

กลุ่มควบคุม จัดการเรียนการสอนแบบเน้นเนื้อหา โดยผู้สอนแจ้งวัตถุประสงค์ของการฝึกภาคปฏิบัติให้นักศึกษารับทราบ ผู้สอนทำหน้าที่ กำหนดผู้ป่วยที่นักศึกษาจะรับผิดชอบให้การพยาบาลและวิธีปฏิบัติการพยาบาลให้นักศึกษาแต่ละคนในแต่ละวัน กำหนดเนื้อหา กำหนดวิธีคิดว่าหาความรู้เพิ่มเติม และผู้สอนเป็นผู้ประเมินผล

การวิเคราะห์ข้อมูล การทดสอบความแตกต่างระหว่างความรู้ ทักษะ และเจตคติในระยะก่อนและหลังการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมโดยใช้ paired t-test การทดสอบความแตกต่างความรู้ ทักษะ และเจตคติระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทั้งในระยะก่อนและหลังการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วย โดยใช้ unpaired t-test

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 17-20 ปี พบว่าก่อนการทดลอง กลุ่มควบคุมมีคะแนนความรู้ ทักษะ และ

เจตคติ เท่ากับ 14.70 ± 2.20 , 7.65 ± 1.35 และ 7.4 ± 1.47 คะแนนตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ ทักษะ และเจตคติ เท่ากับ 14.70 ± 2.27 , 6.85 ± 1.76 และ 7.10 ± 1.59 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพบว่าคะแนนความรู้ ($t=0.00$, $p=.868$) ทักษะ ($t=1.62$, $p=.148$) และเจตคติ ($t=0.72$, $p=.368$) ไม่ต่างกัน

หลังการทดลอง กลุ่มควบคุมมีคะแนนความรู้ ทักษะและเจตคติ เท่ากับ 15.40 ± 2.42 , 7.90 ± 1.21 และ 7.65 ± 1.60 คะแนน ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ ทักษะและเจตคติ เท่ากับ 15.70 ± 2.03 , 7.80 ± 1.20 และ 8.30 ± 1.17 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพบว่าคะแนนความรู้ ($t=0.84$, $p=.342$) และทักษะ ($t=1.58$, $p=.161$) ไม่ต่างกัน แต่คะแนนเจตคติ ($t=3.57$, $p<.001$) ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อทำการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยของกลุ่มควบคุมหรือแบบเน้นเนื้อหาพบว่ากลุ่มควบคุมมีคะแนนความรู้ ($t=2.04$, $p=.025$) เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่คะแนนทักษะ ($t=0.58$, $p=.574$) และเจตคติ ($t=0.64$, $p=.401$) คงเดิม ในขณะที่ในกลุ่มทดลองหรือการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยแบบนักศึกษาที่มีส่วนร่วมพบว่ามีคะแนนเพิ่มขึ้นทั้งด้านความรู้ ($t=2.33$, $p=.031$) ทักษะ ($t=2.37$, $p=.024$) และเจตคติ ($t=3.74$, $p<.001$)

ตาราง เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		T-score ¹	T-score ²	T-score ³	T-score ⁴
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง				
ความรู้ (คะแนน)	14.70±2.20	15.40±2.42	14.70±2.27	15.70±2.03	0.00	2.04*	2.33*	0.84
ทักษะ (คะแนน)	7.65±1.35	7.90±1.21	6.85±1.76	7.80±1.20	1.62	0.58	2.37*	1.58
เจตคติ (คะแนน)	7.45±1.47	7.65±1.60	7.10±1.59	8.30±1.17	0.72	0.64	3.74**	3.57**

หมายเหตุ t-score¹ การเปรียบเทียบคะแนนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการศึกษา

t-score² การเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยของกลุ่มควบคุม

t-score³ การเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยของกลุ่มทดลอง

t-score⁴ การเปรียบเทียบคะแนนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการศึกษา

* มีนัยสำคัญที่ระดับน้อยกว่า .05

** มีนัยสำคัญที่ระดับน้อยกว่า .001

อภิปรายผล

การฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วยแบบเน้นเนื้อหาไม่สามารถพัฒนาทักษะและเจตคติของนักศึกษาพยาบาลสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา^{6,17,18} ทั้งนี้เนื่องจากจากการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยแบบเน้นเนื้อหาให้ครบตามวัตถุประสงค์ของวิชา คือการใช้วัตถุประสงค์เป็นหลักในการกำหนดประสบการณ์ เพื่อให้ให้นักศึกษาทุกคนได้รับประสบการณ์เท่าเทียมกัน อาจารย์จึงทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดทั้งวิธีปฏิบัติการพยาบาลและความหนักเบาของผู้ป่วยให้นักศึกษาฝึกหัดการดูแลและวิธีปฏิบัติการพยาบาลต่างๆ ให้ครบตามวัตถุประสงค์ของวิชา ทำให้นักศึกษาไม่สามารถเลือกผู้ป่วยที่จะรับผิดชอบดูแลและวิธีปฏิบัติการพยาบาลด้วยตนเอง จึงอาจมีผลให้นักศึกษาขาดอิสระในการคิด ขาดโอกาสที่จะเลือกและลดโอกาสที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทักษะและเจตคติของนักศึกษา หรืออาจเกิดขึ้นในกรณีที่นักศึกษาจำเป็นต้องรับผิดชอบผู้ป่วยหนัก ทำให้นักศึกษาเกิดความกลัว เสียความมั่นใจ ประกอบกับทักษะการพยาบาลที่พอมีอยู่บ้างแต่ยังไม่ชำนาญมากของนักศึกษา ทำให้นักศึกษาใช้วิธีปฏิบัติการพยาบาลไม่ถูกต้องบ้าง ทำกลับไปกลับมาบ้าง หรือไม่กล้าทำการพยาบาลผู้ป่วย เมื่อเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้นเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับบริการที่มีคุณภาพและปลอดภัย อาจารย์มักคอยดูแลช่วยเหลือนักศึกษาตลอดหรือเกือบตลอดการพยาบาลผู้ป่วยหนักนั้น ทำให้นักศึกษาปฏิบัติการพยาบาลตามคำบอกของอาจารย์แทนการคิดและตัดสินใจเอง การพัฒนาทักษะและเจตคติจึงไม่เกิดขึ้น นอกจากนี้การที่อาจารย์คอยดูแลช่วยเหลือนักศึกษาที่รับผิดชอบผู้ป่วยหนักอย่างใกล้ชิด ทำให้นักศึกษา

คนอื่นๆ ซึ่งเป็นนักศึกษาพยาบาลที่ยังขาดทั้งประสบการณ์เรื่องผู้ป่วยและทักษะการพยาบาลไม่ชำนาญก็ต้องดูแลทำการพยาบาลผู้ป่วยที่ได้รับมอบหมายของแต่ละคนโดยลำพัง ไม่มีอาจารย์คอยแนะนำทักษะวิธีปฏิบัติการพยาบาลที่ถูกต้องเหมาะสมให้ การสอนและการดูแลนักศึกษาไม่ทั่วถึงจากสาเหตุดังกล่าวนี้ อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นักศึกษารู้สึกว่าครูพี่เลี้ยงเอาใจใส่น้อยหรือเห็นว่านักศึกษาเป็นภาระ¹⁹ ซึ่งอาจมีผลให้การฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยแบบเน้นเนื้อหาไม่สามารถพัฒนาทักษะและเจตคติของนักศึกษาได้เช่นกัน

ในขณะทำการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยแบบนักศึกษามีส่วนร่วมสามารถพัฒนาทั้งความรู้ทักษะและเจตคติของนักศึกษาได้ ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการสอนที่อาจารย์รับฟังความคิดเห็นของนักศึกษาที่หลากหลายทั้งด้านความรู้และความรู้สึก เช่น นักศึกษาบางคนเก่ง นักศึกษาบางคนเก่งแต่กลัว นักศึกษาบางคนไม่เก่ง นักศึกษาบางคนกลัวและนักศึกษาบางคนไม่อยากเป็นพยาบาล เป็นต้น เมื่อนักศึกษาแบ่งปันความรู้สึกต่อกันโดยมีอาจารย์รับรู้ด้วย ทำให้อาจารย์เข้าใจนักศึกษามากขึ้น เมื่อนักศึกษาและอาจารย์ร่วมกันกำหนดกิจกรรมการพยาบาลแต่ละวัน ตลอดจนการเลือกความหนักเบาของผู้ป่วยที่นักศึกษาจะรับผิดชอบ จึงเกิดความเหมาะสมทั้งกิจกรรมการพยาบาลและความหนักเบาของผู้ป่วยที่นักศึกษาจะรับผิดชอบ ทำให้นักศึกษาเกิดการยอมรับมีความเต็มใจและพร้อมที่จะฝึกปฏิบัติการพยาบาลนั้นๆ แม้จะมีความลำบากและเหน็ดเหนื่อยบ้าง แสดงว่านักศึกษามีแรงจูงใจที่จะเรียน ซึ่งจะมีผลให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยัง

พบว่าในการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยในวันต่อๆ มานักศึกษาเพิ่มภาระงานอื่นเองโดยอาจารย์ไม่ต้องกระตุ้น นักศึกษาที่ขาดประสบการณ์บางอย่างจะบอกกับกลุ่มเพื่อน ทำให้เกิดการแบ่งปันประสบการณ์และการช่วยเหลือกันในกลุ่มนักศึกษา รวมทั้งกล้าแสดงออกถึงข้อจำกัดของตนเอง และขอให้อาจารย์มาช่วยดูแลและทำการพยาบาล ความรู้สึกที่ว่าอาจารย์คุมเข้มตลอดเวลา ก็จะหายไป ลดความเครียดต่อฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาลโดยเฉพาะเมื่อต้องตอบคำถามของอาจารย์²⁰ บรรยากาศการเรียนการสอนจึงเป็นสัมพันธภาพของการช่วยเหลือกันอย่างจริงจังในกลุ่มนักศึกษาและระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา มีความผูกพันกัน และทำให้นักศึกษาประทับใจว่าอาจารย์มีเวลาให้นักศึกษาตลอดเวลา²¹ นอกจากนี้การฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยแบบนักศึกษามีส่วนร่วมทำให้นักศึกษาอภิปรายอย่างเปิดเผยและกว้างขวางถึงประสบการณ์ที่ได้รับในแต่ละวัน และเหตุผลที่ใช้วิธีปฏิบัติการพยาบาลที่แตกต่างกัน ทั้งจากสภาวะของผู้ป่วยและความจำกัดของนักศึกษา ทำให้อาจารย์สอนได้เฉพาะเจาะจงกับความต้องการที่จะเรียนรู้ของนักศึกษาแต่ละคน เมื่อนักศึกษาได้รับความรู้ตรงกับความต้องการย่อมเกิดความมั่นใจทั้งความรู้ ทักษะ ลดความวิตกกังวล²² เกิดความกระตือรือร้น²³ รวมทั้งความใฝ่รู้ซึ่งเป็นหนึ่งในหลายๆ ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ในการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล²⁴ จึงอาจมีผลให้สามารถพัฒนาได้ทั้งความรู้ ทักษะและเจตคติ

ข้อเสนอแนะ

ด้านการบริหาร

1. กำหนดนโยบายให้ใช้การฝึกภาคปฏิบัติแบบนักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนนักศึกษาพยาบาล
2. เอื้อด้านความรู้และวิธีการใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วมให้กับอาจารย์และพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เช่น การสัมมนาวิชาการ การอบรมเชิงปฏิบัติการ ฯลฯ
3. ประสานงานกับแหล่งฝึกภาคปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการเรียนการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วม

ด้านการศึกษา

ควรนำการเรียนการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วมมาใช้ในการสอนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยให้กับนักศึกษาพยาบาลทุกชั้นปี

ด้านวิจัย

1. ติดตามประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติของนักศึกษาที่ได้รับการเรียนการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องไปตลอดการศึกษาพยาบาล
2. ประเมินความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา และผู้ร่วมงานที่มีต่อบัณฑิตพยาบาลที่ได้รับการเรียนการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วม
3. วิจัยพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วมในวิชาอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

1. ICNP version I. Available Online <http://www.icn.ch/icnp-v1book.htm>
2. พัฒนพงศ์ คุ่มทวีพร. การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อภัยนุรักษ์; 2550.
3. พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พุทธธรรมกับปรัชญาการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. นนทบุรี: SR printing; 2539
4. ทศนีย์ นนทะสร, รพีพรรณ คงดำรงเกียรติ, สุนีย์ ละกะปิ่น, เบญจา เตากล้า. พฤติกรรมการสอนและรูปแบบการสอนวิชาจริยศาสตร์สำหรับพยาบาลของอาจารย์พยาบาล. วารสารการศึกษาพยาบาลศาสตร์ 2545;13: 56-67.
5. ลักษณะ อินทร์กลั่น, สิริรัตน์ ฉัตรชัยสุชา, นฤมล จรุงเรือง. พฤติกรรมการใฝ่รู้ทางการเรียนกับความรู้สึกเป็นสุขของนักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. วารสารสภาการพยาบาล 2542; 1, 59-71.
6. จำเรียง ฐะมณีสวรรณ, อาภา ใจงาม, ทองกษัตริย์ ศลโกสม, พัชรี ต้นศิริ. การประเมินผลสัมฤทธิ์การศึกษามาตรปฏิบัติ วิชาการพยาบาลพื้นฐานของนักศึกษาพยาบาล หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. รายงานการวิจัยภาควิชาการพยาบาลรากฐาน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2526.
7. จำรูญศรี สุวรรณภูมิ, มยุรี เจริญศรี, เพ็ญวรรณ มหาผล. การศึกษาเจตคติต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารการศึกษาพยาบาลศาสตร์ 2543; 11: 49-56.
8. ธนอมขวัญ ทวีบุรณ์, ทองสุข อรจันทร์. ศึกษาความพร้อมในการศึกษามาตรปฏิบัติบนหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. รายงานการวิจัย ภาควิชาการพยาบาลรากฐาน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2533.

9. วาสนา นัยพัฒน์. ความเอื้ออาทรของอาจารย์พยาบาล: เสียงสะท้อนจากนักเรียนพยาบาล. วารสารการศึกษาศาสตร์ 2545; 13: 19-26.
10. วิราพรรณ วิโรจน์รัตน์, พัสมณห์ คุ่มทวีพร. การรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลต่อการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยในวิชาการพยาบาลพื้นฐาน. วารสารพยาบาล 2547; 53: 204-13.
11. Wood S. The experiences of a group of pre-registration mental health nursing students. Nures Education Today 2005; 25: 189-96.
12. คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการ. ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543.
13. สมพันธ์ หิณชิระนันท์. การจัดการเรียนการสอนพยาบาลศาสตร์. วารสารพยาบาล 2540; 3:179-82.
14. สุนทรา โตบัว. การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล. วารสารการศึกษาศาสตร์ 2547; 15: 87-94.
15. ยงยุทธ วงศภิรมย์ศานต์, สุภาพรณ อุทัยคิน. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. วารสารการศึกษาศาสตร์ 2543; 11: 81-7.
16. อติญาณ์ ศรเกษตริณ, อรรณณ ชัยพันธุ์. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเจตคติการส่งเสริมสุขภาพของนักศึกษาพยาบาล. วารสารการศึกษาศาสตร์ 2550; 18: 88-95.
17. พัสมณห์ คุ่มทวีพร, พัชรี ต้นศิริ. การศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนแบบนักศึกษามีส่วนร่วมกับการสอนแบบเนื้อหาในการสอนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วย. วารสารพยาบาล 2546; 52: 36-42.
18. ปราวณี ทุโฬระ. การศึกษาผลการจัดการศึกษาภาคปฏิบัติการพยาบาลอายุรศาสตร์แบบกลุ่มย่อยต่อความรู้ทักษะ และเจตคติของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. วารสารพยาบาลศาสตร์ 2537; 1: 75-83.
19. อัมพล จินดาวงณะ, สาลิกา เมธนาวัน, บุษบา สงวนประสิทธิ์, จุรีรัตน์ กิจสมพร, ประกาย จีโรจน์กุล, รุจิรา เจียมอมรรัตน์, กลิ่นจันทร์ เขียวเจริญ. สถานภาพของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันพระบรมชนก พ.ศ. 2539 : กรณีศึกษาวิทยาลัย 4 แห่ง. วารสารการศึกษาศาสตร์ 2541; 9: 2-13.
20. บัณฑลวง สำแดงฤทธิ์, สิริยา สัมมาวาจ, อรรณภา พูลศิลป์. การรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลต่อสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวลในการฝึกภาคปฏิบัติ. วารสารการศึกษาศาสตร์ 2544; 12: 38-50.
21. Beck CT, How students perceive faculty caring: A phenomenological study. Nurse Educator 1991; 16: 18-22.
22. Kuipers JC, Clemens DL. Do I dare? Using role-play as a teaching strategy. Journal of Psychosocial Nursing 1998; 1: 12-7.
23. สุกัญญา โสจนาภิวัฒน์, จีพรณ พืระวุฒิ, จารุวรรณ กฤตย์ประชา, นิภา นิยมไทย, อังคณา อภิชาติ, อมรรัตน์ ลิ้มเฮง, ศิริรัตน์ โกศลวัฒน์. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน. วารสารวิจัยทางพยาบาล 2543; 4: 198-217.
24. จุฬารักษ์ กวีวิรัชชัย, นิลวรรณ ศิริคุณ, ชุติมา อนันตชัย, ชมชื่น ทักษาสตร์, ซาลิน ฆะตนาภิวัฒน์. ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ในคลินิกของนักศึกษาพยาบาล. วารสารการศึกษาศาสตร์ 2543; 11: 31-8.